

NMPaMŠ – 12.cvičenie

RNDr. Z. Gibová, PhD.

Základné pojmy testovania štatistických hypotéz

Nulová hypotéza H_0 (parameter Q_0) – hypotéza, ktorej platnosť overujeme

Alternatívna hypotéza H (parameter Q) – hypotéza, ktorú prijímame, keď neplatí nulová hypotéza

Môže byť a) **pravostranná $H: Q > Q_0$**

b) **ľavostranná $H: Q < Q_0$**

c) **obojstranná $H: Q \neq Q_0$**

Testovacia charakteristika G – funkcia, ktorá závisí od náhodného výberu

Kritická oblasť K_α (oblasť zamietnutia na hladine významnosti α) - interval, určený kvantilom testovacej charakteristiky G , keď hodnota $G \in K_\alpha$ **zamietame hypotézu H_0**

Testy

1. Y – test zhody strednej hodnoty so známou μ_0 (σ poznáme)

Nulová hypotéza: $\mathcal{H}_0: \mu = \mu_0$.

Testovacia charakteristika: $Y = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\sigma} \cdot \sqrt{n}$.

Kritická oblasť K_α pre alternatívnu hypotézu

a) $\mathcal{H}_1: \mu > \mu_0$ je $K_\alpha = (y_{1-\alpha}; \infty)$

b) $\mathcal{H}_1: \mu < \mu_0$ je $K_\alpha = (-\infty; -y_{1-\alpha})$

c) $\mathcal{H}_1: \mu \neq \mu_0$ je $K_\alpha = (-\infty; -y_{1-\frac{\alpha}{2}}) \cup (y_{1-\frac{\alpha}{2}}; \infty)$

kde y_β je β - kvantil normovaného normálneho rozdelenia pravdepodobnosti.

2. t - test zhody strednej hodnoty so známou μ_0 (σ nepoznáme)

Nulová hypotéza: $\mathcal{H}_0: \mu = \mu_0$.

Testovacia charakteristika:

$$t = \frac{\bar{X} - \mu_0}{s^*} \cdot \sqrt{n}.$$

Kritická oblasť K_α pre alternatívnu hypotézu

a) $\mathcal{H}_1: \mu > \mu_0$ je $K_\alpha = (t_{1-\alpha, n-1}; \infty)$

b) $\mathcal{H}_1: \mu < \mu_0$ je $K_\alpha = (-\infty; -t_{1-\alpha, n-1})$

c) $\mathcal{H}_1: \mu \neq \mu_0$ je $K_\alpha = (-\infty; -t_{1-\frac{\alpha}{2}, n-1}) \cup (t_{1-\frac{\alpha}{2}, n-1}; \infty)$

kde $t_{\beta, n-1}$ je β kvantil Studentovho t -rozdelenia pravdepodobnosti s $n - 1$ stupňami voľnosti.

3. χ^2 - test zhody rozptylu σ^2 so známou σ_0^2

Nulová hypotéza: $\mathcal{H}_0: \sigma^2 = \sigma_0^2$.

Testovacia charakteristika:

$$\chi^2 = \frac{n-1}{\sigma_0^2} \cdot s^{*2}.$$

Kritická oblasť K_α pre alternatívnu hypotézu

a) $\mathcal{H}_1: \sigma^2 > \sigma_0^2$ je $K_\alpha = (\chi_{1-\alpha, n-1}^2; \infty)$

b) $\mathcal{H}_1: \sigma^2 < \sigma_0^2$ je $K_\alpha = (0; \chi_{\alpha, n-1}^2)$,

c) $\mathcal{H}_1: \sigma^2 \neq \sigma_0^2$ je $K_\alpha = (0; \chi_{\frac{\alpha}{2}, n-1}^2) \cup (\chi_{1-\frac{\alpha}{2}, n-1}^2; \infty)$

kde $\chi_{\beta, n-1}^2$ je β kvantil χ^2 rozdelenia pravdepodobnosti :

Pr. 1:

(a) Kontrolór nameral nasledujúce hodnoty objemu fliaš Coca-Coly:

0,49; 0,5; 0,48; 0,47; 0,505; 0,485; 0,49; 0,495; 0,5; 0,48.

- Určte 95%-ný obojstranný interval spoľahlivosti pre strednú hodnotu a disperziu.
- Nájdite 99%-ný ľavostranný interval spoľahlivosti pre disperziu.
- Na hladine významnosti 0,05 otestujte hypotézu $H_0 : \mu = 0,5$ oproti hypotéze $H_1 : \mu < 0,5$.

rozdeľenie podľa počtu

x_i	n_i	$(x_i - \bar{x})^2$	$(x_i - \bar{x})^2 \cdot n_i$
0,47	1	$3,8025 \cdot 10^{-4}$	$3,8025 \cdot 10^{-4}$
0,48	2	$0,9025 \cdot 10^{-4}$	$1,805 \cdot 10^{-4}$
0,485	1	$0,2025 \cdot 10^{-4}$	$0,2025 \cdot 10^{-4}$
0,49	2	$0,0025 \cdot 10^{-4}$	$0,005 \cdot 10^{-4}$
0,495	1	$0,3025 \cdot 10^{-4}$	$0,3025 \cdot 10^{-4}$
0,5	2	$1,1025 \cdot 10^{-4}$	$2,205 \cdot 10^{-4}$
0,505	1	$2,4025 \cdot 10^{-4}$	$2,4025 \cdot 10^{-4}$

i

$$n = 10$$

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{10} x_i \cdot n_i = 0,4895$$

$$s^{*2} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^{10} (x_i - \bar{x})^2 n_i$$
$$= 0,00011916$$

$$s = s^* = \sqrt{s^{*2}} = 0,0109161$$

Pr. 2:

(b) Pri meraní hmotnosti žiakov 7. ročníka boli namerané hodnoty:

54.2; 38.8; 45.6; 51.2; 49.7; 51.6; 50.1; 41.7; 36.1; 45.0.

- Nájdite 95%- ný ľavostranný interval spoľahlivosti pre disperziu.
- Na hladine významnosti 0,05 otestujte hypotézu $H_0 : \mu = 47$ proti $H_1 : \mu \neq 47$.
- Nájdite 99% -ný obojstranný interval spoľahlivosti pre disperziu.

x_i	$(x_i - \bar{x})^2$
36,1	
38,8	
41,7	
45	
45,6	
49,7	
50,1	
51,2	
51,6	
54,2	

Pr. 3:

(c) Trasa na určitej linke MHD bola prejdená rýchlosťami (v km/hod):

8,5; 9,5; 7,8; 8,2; 9,0; 7,5; 8,2; 7,8; 9,0; 8,5.

- Otestujte na hladine významnosti 0,01 hypotézu $H_0 : \sigma^2 = 0,35$ oproti hypotéze $H_1 : \sigma^2 > 0,35$.
- Určte 95%- ný obojstranný interval spoľahlivosti pre strednú hodnotu.

x_i	n_i	$(x_i - \bar{x})^2$	$(x_i - \bar{x})^2 n_i$
8,5			
9,5			
7,8			
8,2			
9			
7,5			

Pr. 4:

(k) Študenti písali zápočtovú s maximálnym ziskom 15 bodov. Náhodným výberom boli zistené nasledujúce výsledky (počty získaných bodov):

x_i	0	2	3	5	6	8	10	12	14	15
n_i	1	2	1	4	5	5	3	2	1	1

Predpokladáme normálne rozdelenie počtu bodov so známym $\sigma^2 = 14$. Určte:

- 95 %-ný obojstranný interval spoľahlivosti pre strednú hodnotu;
- 99 %-ný ľavostranný interval spoľahlivosti pre strednú hodnotu;
- 95 %-ný pravostranný interval spoľahlivosti pre strednú hodnotu;
- na hladine významnosti 0,1 otestujte hypotézu $H_0 : \mu = 6,2$ oproti hypotéze $H_1 : \mu > 6,2$;
- na hladine významnosti 0,05 otestujte hypotézu $H_0 : \mu = 7,8$ oproti hypotéze $H_1 : \mu \neq 7,8$

(iv) $\alpha = 0,1$ $H_0 : \mu_0 = 6,2$, $H_1 : \mu > 6,2 = \mu_0$ pravostranná
hypotéza
 μ - 2 náme, σ^2 - 2 náme $\Rightarrow$ 1. test

distancia
okraj.

$$y = \frac{\bar{x} - \mu_0}{\sigma} \sqrt{n} = \frac{7,2 - 6,2}{\sqrt{14}} \cdot \sqrt{25} = 1,336306$$

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{25} x_i \cdot n_i = \frac{1}{25} \cdot 180 = 7,2$$

$$y_{0,9} = 1,28155$$

$$K_\alpha \in (y_{1-\alpha}, \infty) = (1,28155, \infty)$$

$$y \in K_\alpha \Rightarrow H_0 \text{ zamietame}$$

Preskúšajte sa

Vyberte správne tvrdenia.

- 90 % - ný spoľahlivosti zapisujeme
a) $\alpha = 0,9$ b) $1 - \alpha = 0,9$ c) $\alpha = 0,1$ d) $1 - \alpha = 0,1$
- $Y_{1-\alpha}$ je β - kvantil
a) Studentovho rozdelenia,   b) Fisherovho rozdelenia,
c) normálneho normovaného rozdelenia,   d) χ^2 rozdelenia.
- Je daný súbor hodnôt 3; 3,5; 3,2; 3; 3,1; 3,2; 3,4; 3; 3,2; 3,1. Pri spracovaní budú dáta triedené podľa
a) veľkosti,   b) početnosti,   c) priemeru.
- Výberový priemer zo súboru dát z otázky 3 sa určí
a) $\bar{x} = \sum_{i=1}^n x_i$,   b) $\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^k x_i p_i$,   c) $\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$.
- Je daný súbor hodnôt 1; 1,5; 0,5. Výberový priemer je
a) 0,3   b) 1   c) 1/3.
- Modifikovaná výberová odchýlka pre dáta z otázky 5 je
a) 0,25   b) 0,5   c) 0,85,   d) 1.

7. Ľavostranný interval pre známe hodnoty μ a σ je

a) $\mu \in \left\langle \bar{x} - y_{1-\frac{\alpha}{2}} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}}, \bar{x} + y_{1-\frac{\alpha}{2}} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \right\rangle$,   b) $\mu \in \left\langle \bar{x} - y_{1-\alpha} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}}, \infty \right\rangle$,

c) $\mu \in \left(-\infty, \bar{x} + y_{1-\alpha} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \right)$.

8. Ak je dané $s^{*2} = 10$, $n = 20$ $\alpha = 0,02$. Potom obojstranný interval pre neznáme μ a známe σ^2 je

a) $\left\langle \frac{19.10}{\chi^2_{0,99,19}}, \frac{19.10}{\chi^2_{0,01,19}} \right\rangle$,

c) $\left\langle \frac{19.10}{\chi^2_{0,99,19}}, \infty \right\rangle$,

b) $\left\langle \frac{19.10}{\chi^2_{0,99,19}}, \frac{19.10}{\chi^2_{0,99,19}} \right\rangle$,

d) $\left(0, \frac{19.10}{\chi^2_{0,02,19}} \right)$.

9. Hypotéza H_1 : $\mu > 5,8$ je

a) obojstranná,

b) ľavostranná,

c) pravostranná.

10. β - kvantil $t_{0,975,12}$ má tabuľke pozíciu danú

a) číslom 0,975 v prvom riadku a číslom 12 v prvom stĺpci,

b) číslom 0,975 v prvom stĺpci a číslom 12 v prvom riadku,

c) číslom 0,975 v druhom riadku a číslom 12 v prvom riadku.

11. Kritická oblasť daná intervalom $(y_{1-\alpha}, \infty)$ patrí k

- a) pravostrannej hypotéze t - testu,   b) ľavostrannej hypotéze Y - testu,
- c) pravostrannej hypotéze Y – testu,   d) ľavostrannej hypotéze χ^2 - testu.

12. Kritická oblasť je

- a) oblasť prijatia hypotézy,
- b) oblasť zamietnutia hypotézy,
- c) oblasť overenie hypotézy.

13. Ak testovacia charakteristika $t = -2,5$ a $K_\alpha = (-\infty; -1,8331)$ potom

- a) prijímame hypotézu H_0 ,   b) zamietame hypotézu H_0 ,   c) zamietame hypotézu H_1 .

14. Testovacia charakteristika pre t – test je daná

a) $t = \frac{\bar{x} - \mu_0}{\sigma} \sqrt{n}$,   b) $t = \frac{\bar{x} - \sigma}{\mu_0} \sqrt{n}$,   c) $t = \frac{\bar{x} - \mu_0}{\sigma} \sqrt{n - 1}$.

15. Je dané $H_0: \sigma_0^2 = 0,2$; $H_1: \sigma^2 > 0,2$, $n = 10$ a $s^{*2} = 0,4$. Potom testovacia charakteristika je

a) $\chi^2 = \frac{9}{0,4} 0,2$;   b) $\chi^2 = \frac{10}{0,2} 0,4$;   c) $\chi^2 = \frac{9}{0,2} 0,4$.

16. β - kvantil pre hypotézu z otázky 15 je

a) $\chi^2_{1-\frac{\alpha}{2}, n-1}$,   b) $\chi^2_{\alpha, n-1}$,   c) $\chi^2_{1-\alpha, n-1}$.

17. Je dané $H_0: \mu_0 = 6$; $H_1: \mu < 6$, $\alpha = 0,02$, $s^{*2} = 8,9$, $n = 10$, $\bar{x} = 5,9$. Potom kritická oblasť je

a) $(Y_{1-\alpha}, \infty)$,   b) $(-\infty, Y_{1-\alpha})$,   c) $(-\infty, -Y_{1-\frac{\alpha}{2}}) \cup (Y_{1-\frac{\alpha}{2}}, \infty)$.

18. Testovacia charakteristika z otázky 16 má hodnotu

a) $-0,106$,   b) $-0,036$,   c) $2,09$,   d) $-15,8$.

19. Ak $Y_{0,98} = 2,054$, potom pre testovaciu charakteristiku z otázky 18 a kritickú oblasť z otázky 17 platí

a) $t \in K_\alpha$,   b) $t \notin K_\alpha$,   c) $t \geq K_\alpha$,   d) $t \leq K_\alpha$.

20. Na základe výsledku z otázky 19 pre hypotézy platí

a) prijímame hypotézu H_0 ,   b) zamietame hypotézu H_0 ,   c) prijímame hypotézu H_1 .

Správne odpovede:

1b, 2c, 3b, 4b, 5b, 6b, 7b, 8a, 9c, 10b, 11c, 12b, 13b, 14a, 15c, 16c, 17b, 18a, 19b, 20a

Hodnotenie:

0 – 3 správne odpovede – máš vedomosti z matematickej štatistiky

5 - 9 nesprávne odpovede – tvoje vedomosti sú celkom dobré

10 a viac nesprávnych odpovedí – tvoje vedomosti nie sú postačujúce, odporúčam sa na to ešte raz pozrieť